

פרק שביעי

יורני פרק דם הנדה / יראני בו אוצרות חמדה / כי עלי קשה ללמדה / אף שהוא קצר המידה

דף נה

'אבן מסמא' – הגמרא להלן (סט ע"ב) לומדת מן הפסוק "והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא" (דניאל ה, יח), היא אבן גדולה שהניחו על פי גוב האריות לאחר שהשליכו אליה את דניאל. וזהו 'אבן מסמא', אבן גדולה וכבדה העשויה להינח ואינה מטלטלת. ונחלקו הראשונים במשמעותה. י"א; שהיא אבן כבדה המושמת על גבי יתידות, ותחתיה כלי, ובא הזב ויושב עליה – טימא את הכלי, אע"פ שמחמת היתידות לא הרגיש הכלי את מושב הזב על האבן כלל (רש"י שבת פב ע"ב נאך בסוגין ולהלן סט ע"ב לא הוכיר כלל ענין היתידות וקרוב פירושו לפירוש הבא). ולפי' זה מה שנקטו דוקא אבן הוא משום שאע"פ שאינה מקבלת טומאה – מטמאת בכה"ג מדין 'מסמא' (ריטב"א). ולכן מטמא אף אם אין הכלי שתחתיו נוגע באבן (מאירי).

וי"א; שהיא אבן כבדה המונחת הישר על כלי, אלא מתוך שהיא כבדה כל כך – אין הנמצא תחתיה מרגיש כובד הדבר המונח עליה (תוספות בסוגין בשם ר"ת ורשב"ם, תוספות בשבת שם, רמב"ן שבת שם, וכ"כ בפשיטות הכסף משנה על הרמב"ם פ"ו מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ה, ועי' באחרונים שצוינו בספר המפתח שבסוף הרמב"ם מהד' פרנקל שם). ולשיטה זו נקטו דוקא אבן, כיון שבשאר דברים לא מצוי שיהיו כבדים כ"כ שלא ירגישו המונחים תחתיו כובד נוסף שמעליו.

וי"א; שהיא אבן כבדה המונחת על כלי, ואינה זזה כלל, וה"ה כל דבר שאינו מקבל טומאה שמונח ע"ג כלי וכדו' – ואינו זו ונע כלל – יש לו דין אבן מסמא, וכשיושב עליו טמא – מטמא מה שתחתיו אפ"י אם הוא מרגיש בעלייתו על המפסיק (ר"ש משאנץ בפיהמ"ש כלים פ"א מ"ג, חבים פ"ה מ"ג). ישנה עוד מחלוקת בראשונים, מה מטמא אבן מסמא. התוספות (בסוגין, ובשבת שם, ובעירובין כו ע"א) כתבו שמטמא רק טומאה קלה, דהיינו אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ובש"מ לא חילקו בזה.

'שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין' – משום חיבתן הוא מפשיטן ומקיימן בידו לספוד עליהן, והוא שוטחן לפניו, ויש בו איסורא משום דברי המת שאינו קוברו, ובזיונא נמי הוא. והכי קאמר: גזירה שמא יפשיט עור קרוביו לספוד עליהן, ויבוא לאחר זמן לעשות מהן שטיחין או הוא או אחר שנושאן ואינו מכיר בהן שהם של אדם (רמב"ן חולין קכב ע"א, ריטב"א בסוגין, וכ"כ החתם סופר דאל"כ אדרבה זה בזיון המת להפשיט עורו אלא ע"כ עושה כן לכבודו). ולכאורה קשה לפ"ז הול"ל טפי 'שמא יעשה אדם עורות בנו יחידו שטיחין', שיותר מצטער עליו אדם מעל הוריו. והנכון אצלי בזה שעור האדם מועיל לפעולת הכישוף כנזכר בגמרא חולין קכג ע"א, ע"ש, וכל מה שהעור הוא מאדם הקרוב יותר לאדם – מועיל יותר, ולפיכך משאירים במיוחד את עורות אביו ואמו שהם קרובים אליו יותר מבנו, כי מהם כל תכונותיו וניקותו, ובזמנים קדמונים היו אומרים שאין בזה בזיון כל כך כיון שכונתו לינצל בזכות אבותיו, וחשבו גם שאין זה נקרא הנאה לכן גזרו בזה (שו"ת הרדב"ז ח"א סי' רסב, ובה תי' גם קושית הראשונים דלהלן). [וע"ע ערוך לנר ומים חיים בסוגין].

'שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין' – הקשו הראשונים והרי בלא"ה מת אסור בהנאה! ותירצו כמה תירווצים;

א. בכ"ז יותר חמורה עליהם טומאה, ובגלל איסור הנאה לבד עוד היו יכולים לזלזל באביהם ואמם כ"כ עד שיבואו לעשות מעורם שטיחים לחמור, לכן אמרו שמיטמאים – ועי"ז ימנעו (תוספות בת"א, תוספות סנהדרין מז ע"א ד"ה משמשי, רשב"א בסוגיין ובהולין שם ובתש"ח"א ס"ה שסה, ריטב"א, ר"ן בת"ב, תוספות הרא"ש, תוספות חולין קכב ע"א).

ב. עור אינו בכלל בשר המת להיאסר בהנאה מן התורה (תוספות בת"ב, הרשב"א בתש"ש וְהאריכו בזה הפוסקים אם כן הלכה או לא, ועי' שו"ת יביע אומר ח"ג יו"ד ס"ו כ-כא ושו"ת אור לציון ח"א יו"ד ס"ו כח).

ג. באביו גוי או עבד (השואל בשו"ת הרשב"א שם, והרשב"א שם דחהו מכל וכל דודאי לא נגזור בכל ישראל משום מקרה שכוה).

ד. לא יקיימו לשבת עליו אלא להתאבל עליו (ר"ן בת"ב ב).

ה. עשיית מרדעת לחמור נקרא תשיש שלא כדרך הנאתן (מי נדה, ועי' להלן בענין הגירסא בגמרא 'לחמור').

'עורות אביו ואמו' – אין צריך לומר דנקט דוקא עורות אביו ואמו משום דשכיחי גביה טפי, אלא משום שמעשה זה חמור יותר אם עושה כן, ומשום חשש שיעשה כן בשאר עורות לא היו גוזרים רבנן טומאה (תוספות חולין קכב ע"א). ועוד י"ל שדוקא מאביו ואמו עושה כן כדי לזכור אותם (רמב"ן דלעיל) או משום דטובים לכישוף יותר (רדב"ו דלעיל). עוד י"ל דרבותא נקט, שיש חשש שאפילו עורות אביו ואמו יפשיטו ויעשה שטיחין לחמור, וכ"ש של שאר בני אדם (רשב"א חולין שם).

'שטיחין לחמור' – בכל הראשונים כאן ליתא 'לחמור', ואדרבה מתבאר מדבריהם שהתשמישים אחרים, עי' לעיל. ובריטב"א הביא בשם רש"י ותוספות שכתבו שיעשה מרדעת לחמור. וברש"י ותוס' שלפנינו ליתא, רק איתא ברש"י (חולין שם) 'שטיחין למיטה ולקתדרא לישב עליהן'.

(ע"ב) 'כיחו וניעו ומי האף' – רש"י (בבא קמא ג ע"ב) פ"י: כיחו – רוק הפה, ניעו – ליחת החוטם. עכ"ל. והקשו התוספות שם מהגמרא כאן שכותבת 'כיחו וניעו ומי האף', משמע דמי האף הוא דבר שלישי, לכן כתבו התוספות ש'כיחו' הוא היוצא מן הגרון בכוח, וניעו הוא היוצא מן הפה ע"י נענוע קל. וכ"כ הערוך והריטב"א בסוגיין. אמנם התוספות בסוגיין הביאו עוד פ"י הפוך: 'כיחו' זו הליחה היוצאת בקלות, בכוח מעט, וניעו זו הליחה היוצאת בנענוע חזק ורב. ע"כ. ובשיטה מקובצת (בבא קמא שם) הביא בשם רבינו חננאל: 'כיחו' רוקו בליחה עבה, 'ניעו' בליחה רכה. עכ"ל [ולפנינו בר"ח שעל הדף בגמ' דפוס וילנא איתא רק: 'כיחו וניעו פירוש רוקו בליחה עבה או רכה. אמנם בר"ח הנדמ"ח הוצ' מוסד הרב קוק הגירסא כבשטמ"ק הנ"ל]. עוד כתב בשטמ"ק שם בשם המאירי: 'כיחו' הוא הרוק העבה היוצא מן החזה בכוח, 'ניעו' היא הליחה הגסה היוצאת דרך האף, 'מי האף' היינו משקה הזב עם כיחו וניעו, פירוש המים היוצאים בלא כוח. ע"כ. וכתב הפתחי נדה, דלפי ביאור המאירי הנ"ל תתורץ קושית התוס' ב"ק שם על רש"י. והבן. ובתוספות חכמי אנגליה בסוגיין כתבו: כיחו הוא עב מניעו, ונעקר מגוף מסמוך לריאה, וניעו נעקר מעומק הגררת ולא מגוף. עכ"ל, עע"ש.

דף נז

'מאי דרוש לא תסיג גבול רעך ... כל שיש לו נחלה יש לו גבול' – פרש"י: ומוקמינן לה בספרי במוכר קברי אבותיו. עכ"ל. וקצת פלא איך דרשו כן הכותים שהרי כל הלימוד ש'גבול'